

Сборник съдебна практика

Дело С-569/20

Наказателно производство срещу IR

(Преюдициално запитване, отправено от Специализирания наказателен съд)

Решение на Съда (четвърти състав) от 19 май 2022 година

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Директива (ЕС) 2016/343 — Член 8 — Право на лицата да присъстват на съдебния процес — Информация за провеждането на процеса — Невъзможност да се установи местонахождението на обвиняемия въпреки положените от компетентните органи разумни усилия — Възможност за задочен процес и задочно осъждане — Член 9 — Право на нов съдебен процес или на друго средство за правна защита, което позволява ново разглеждане на делото по същество“

Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Укрепване на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство — Директива 2016/343 — Право на лицата да присъстват на съдебния процес — Право на нов съдебен процес — Обвиняем, който се е укрил — Невъзможност да се установи местонахождението на това лице и то да бъде уведомено за образувания срещу него съдебен процес, въпреки положените от компетентните органи разумни усилия — Задочно провеждане на съдебния процес — Допустимост — Условие — Необходимост да се гарантира на посоченото лице правото на нов съдебен процес — Възможност за отказ от това право — Условия

(съображения 38, 42, 43 и членове 8 и 9 от Директива 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета)

(вж. т. 47—29 и 59 и диспозитива)

Резюме

В случай на невъзможност да се установи местонахождението на обвиняемия, той може да бъде съден или осъден задочно, но има право впоследствие да иска възобновяване на съдебния процес и разглеждане на делото по същество в негово присъствие

Упражняването на това право обаче може да му бъде отказано, ако той умишлено е избегнал правосъдието, като е попречил на органите да го уведомят за провеждането на съдебния процес

В България е образувано наказателно производство срещу IR по обвинение за участие в организирана престъпна група с цел извършване на престъпления против митническия режим, за които се предвижда наказание лишаване от свобода. Първоначално повдигнатото обвинение е връчено лично на IR и той е посочил адрес, на който може да бъде открит. При започването на съдебната фаза на наказателното производство обаче IR не може да бъде открит на този адрес, поради което Специализираният наказателен съд (България) (наричан по-нататък „запитващата юрисдикция“) не може да го призове за съдебното заседание. Освен това адвокатът, който тази юрисдикция назначила служебно, не влязъл във връзка с IR. В допълнение, тъй като обвинителният акт по връченото на IR обвинение бил нередовен, той е обявен за недействителен и съответно производството срещу IR е прекратено. След изготвянето на нов обвинителен акт и възобновяването на производството IR отново е издирван, без обаче да бъде намерен. В крайна сметка запитващата юрисдикция стига до извода, че IR се е укрил и че при тези обстоятелства делото може да се разгледа в негово отсъствие.

Все пак, за да може засегнатото лице да бъде надлежно информирано за процесуалните гаранции, с които разполага, запитващата юрисдикция иска да установи в коя от предвидените в Директива 2016/343¹ хипотези попада положението на IR, който, след като е бил уведомен за първото повдигнато обвинение и преди образуването на съдебната фаза на наказателното производство, се укрива².

Съдът отговаря, че членове 8 и 9 от Директива 2016/343 трябва да се тълкуват в смисъл, че когато, въпреки положените от тях разумни усилия, компетентните национални органи не успеят да установят местонахождението на обвиняем и поради това не успеят да му предоставят информация относно образувания срещу него процес, този обвиняем може да бъде съден и евентуално осъден задочно. В този случай обаче това лице по принцип трябва да има възможност след съобщаване на присъдата да се позове директно на предоставеното от тази директива право на възобновяване на процеса или на достъп до еквивалентно средство за правна защита, което води до ново разглеждане на делото по същество в негово присъствие. Съдът обаче пояснява, че това право може да бъде отказано, ако от точни и обективни данни е видно, че посоченото лице е получило достатъчно информация, за да знае, че срещу него ще се води съдебен процес, и умишлено и с намерение да избегне правосъдието е попречило на органите да го уведомят официално за съдебния процес.

¹ Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (ОВ L 65, 2016 г., стр. 1).

² Член 8 от Директива 2016/343 урежда по-специално правото на лицата да присъстват на съдебния процес. Съгласно параграф 2 от този член държавите членки могат да предвидят възможност съдебният процес, в който може да бъде постановено решение относно вината или невиновността на засегнатото лице, да се проведе в негово отсъствие, при условие че лицето е било уведомено своевременно за съдебния процес и за последиците от неговото неявяване или при условие че след като засегнатото лице е било уведомено за съдебния процес, то е било представлявано от адвокат, който е упълномощен от това лице да го защитава или е назначен от държавата. Съгласно член 8, параграф 4 от тази директива, когато държавите членки предвиждат възможност за провеждане на съдебен процес в отсъствието на засегнатото лице, но компетентните органи не са в състояние да изпълнят условията, предвидени в параграф 2 от този член, тъй като не може да бъде установено местонахождението на това лице, въпреки положените разумни усилия, държавите членки могат да предвидят, че решението може все пак да бъде постановено и изпълнено. В такъв случай държавите членки гарантират, че при информирането на засегнатото лице за решението, по-специално в момента, когато то е задържано, то следва да бъде информирано и за възможността да обжалва това решение и за правото му на нов съдебен процес или на друго средство за правна защита, в съответствие с член 9 от посочената директива. Съгласно този член 9 по-специално заподозреният или обвиняемият следва да разполага с право на нов процес, когато не е присъствал на съдебния процес срещу него и не са били изпълнени условията, предвидени в член 8, параграф 2 от тази директива.

Съображения на Съда

Съдът припомня на първо място, че член 8, параграф 4 и член 9 от Директива 2016/343 относно приложното поле и обхвата на правото на нов процес трябва да се считат за разпоредби с директен ефект. Такова право имат лицата, чийто съдебен процес е проведен задочно, въпреки че не са изпълнени условията по член 8, параграф 2 от тази директива. За сметка на това предоставената с Директива 2016/343 възможност на държавите членки — когато са изпълнени условията по член 8, параграф 2 от нея — за задочно провеждане на съдебен процес и за изпълнение на решението, без да предвиждат право на нов процес, се основава на постулата, че надлежно уведоменото засегнато лице се е отказало доброволно и недвусмислено от правото си да присъства на съдебния процес.

С това тълкуване се гарантира спазването на целта на Директива 2016/343, която е да се укрепи правото на справедлив съдебен процес в наказателното производство, така че да се повиши взаимното доверие на държавите членки в техните системи за наказателно правосъдие, и да се осигури спазване на правото на защита, като същевременно не се допуска възможността лицето, което, макар да е уведомено за провеждането на съдебен процес, изрично или мълчаливо, но недвусмислено се е отказало да присъства на процеса, след задочно осъждане да иска провеждането на нов процес и така неправомерно да възпрепятства ефективността на наказателното преследване и доброто правораздаване. Що се отнася до информацията за провеждането на производството и за последиците от неявяване пред съда, Съдът уточнява, че съответната национална юрисдикция трябва да провери дали до знанието на засегнатото лице е бил сведен официален документ, който недвусмислено посочва датата и мястото на съдебния процес, а в случай че то не се представлява от упълномощен да го защитава адвокат, последиците от евентуалното му неявяване. Освен това тази юрисдикция следва да провери дали този документ е бил връчен своевременно, така че ако засегнатото лице реши да участва в него, да може надлежно да подготви защитата си.

Що се отнася по-специално до обвиняемия, който се е укрил, Съдът констатира, че Директива 2016/343 не допуска национална правна уредба, която изключва правото на нов съдебен процес единствено с мотива, че засегнатото лице се е укрило и органите не са успели да установят местонахождението му. Само ако точни и обективни данни показват, че когато, макар и официално уведомено, че е обвинено в извършването на престъпление и поради това знае, че срещу него ще се води съдебен процес, засегнатото лице умишлено прави така, че да избегне официалното получаване на информацията относно датата и мястото на съдебния процес, то може да се счита, че е уведомено за съдебния процес и че доброволно и недвусмислено се е отказало да упражни правото си да присъства на него, като това положение попада в обхвата на хипотезата по член 8, параграф 2 от Директива 2016/343³. Налице са такива точни и обективни данни например когато посоченото лице е съобщило доброволно неверен адрес на компетентните в областта на наказателното правораздаване национални органи или вече не се намира на адреса, който е съобщило. Освен това, за да се определи дали предоставената информация е достатъчна, следва да се обърне особено внимание, от една страна, на усилията, които публичните органи са положили, за да го информират, и от друга, на усилията, които това лице е положило, за да получи информацията.

³ Като се вземат предвид специалните потребности на уязвимите лица, посочени в съображения 42 и 43 от Директива 2016/343.

Съдът пояснява, че това тълкуване зачита правото на справедлив процес, посочено в членове 47 и 48 от Хартата на основните права на Европейския съюз и в член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи.